



Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom Gradske knjižnice Otok

U Otoku 28. travnja 2023.

Gradska knjižnica Otok

Gradska knjižnica Otok samostalna je javna ustanova koja organizira i pruža javnosti informacije i usluge obrazovnog i kulturnog sadržaja koje zasniva na sustavnom odabiru, prikupljanju, stručnoj obradi, pohranjivanju, zaštiti, davanju na korištenje knjižnične građe i omogućavanju pristupa drugim izvorima. Gradska se knjižnica Otok prema broju stanovnika područja grada Otoka 4899¹ svrstava u narodne knjižnice VII. tipa, odnosno narodne knjižnice koja pokrivaju područje od 3001 do 10000 stanovnika.

Knjižnična građa

Knjižničnu građu narodne knjižnice, u skladu s člankom 3. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, čini svaki jezični, slikovni ili zvučni dokument u analognom ili digitalnom obliku informacijskog, umjetničkog, obrazovnog, znanstvenog ili stručnog sadržaja, proizveden u više primjeraka i namijenjen javnosti, kao i rukopisi, odnosno sva druga građa koju knjižnica posjeduje u svojem fondu i stavlja na raspolaganje korisnicima.²

Knjižničnom građom narodne knjižnice smatraju se i igre, igračke i sl., ako su dio knjižničnog fonda. Osim posebnih zbirke stare građe, cjelokupni fond knjižnične građe mora biti aktualan, u njemu moraju biti zastupljena sva područja ljudskog znanja i stvaralaštva kako bi se zadovoljile potrebe korisnika svih dobi, odnosno različitosti njihovih obrazovnih i kulturnih razina. Sukladno potrebama posebnih skupina korisnika, narodna knjižnica treba osigurati pristup didaktičkim igračkama, društvenim igrama i specijaliziranoj knjižničnoj građi (zvučnim knjigama, knjigama s uvećanim tiskom, građi laganoj za čitanje i dr.).

Nabava knjiga i druge knjižnične građe

Narodna knjižnica mora imati pisani godišnji plan nabave na temelju kojega se određuje vrsta i količina knjižnične građe koja se nabavlja. Plan nabave treba sadržavati vrstu, količinu i planirani financijski trošak za knjižničnu građu koja će se nabavljati. Prosječni je standard prinove knjiga u tekućoj godini putem kupnje najmanje 200 knjiga na 1000 stanovnika i 10 jedinica neknjižne i ostale građe.

Vizija, misija i vrijednosti Gradske knjižnice Otok

Vizija

Gradska knjižnica Otok kulturno je, obrazovno, informacijsko i društveno središte zajednice te mjesto promicanja tolerancije i multikulturalnosti, jednako dostupno svima. Korisnicima je na usluzi stručno osoblje Knjižnice.

¹ Državni zavod za statistiku RH. URL: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/>

² Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. URL: <https://www.zakon.hr/z/2275/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti>

Misija

Misija je Gradske knjižnice Otok osigurati svim građanima grada Otoka jednaku dostupnost svim vrstama informacija, širokom spektru znanja, svjetskoj i nacionalnoj kulturnoj baštini kao osnovama za učenje kroz cijeli život, neovisno o mediju i raznovrsnim oblicima kulturne razonode te proaktivno odgovoriti na raznolike i promjenjive informacijske potrebe. Zatim, unaprijediti znanje i kvalitetu života građana razvijanjem svih vrsta pismenosti te promicanjem čitanja i cjeloživotnog učenja za sve, kao i čuvanjem i promicanjem lokalne baštine na dobrobit pojedinca i društva u cjelini. Pritom, uvažavajući načela iz Ustava Republike Hrvatske, Kopenhaške deklaracije o ulozi narodnih knjižnica u Europskoj uniji, dokumenata UNESCO-a i IFLA-e, poglavito Manifesta za narodne knjižnice, knjižnične se usluge pružaju svim stanovnicima, bez obzira na njihovu dob, rasnu ili nacionalnu pripadnost, vjersko ili političko opredjeljenje, u različitim oblicima i s pomoću suvremenih tehnologija.

Vrijednosti

Gradska knjižnica Otok promiče vrijednosti demokratskog društva i omogućava slobodan pristup izvorima informacija i znanja, kulturnu raznolikost, slobodu izbora i jednakost građana.

Vrijednosti su Knjižnice:

- tradicija
- očuvanje kulturne baštine
- slobodan pristup informacijama
- otvorenost
- dostupnost
- korisnost
- stručnost
- spremnost na/za promjene
- inovativnost
- kreativnost
- inkluzivnost
- prisutnost u zajednici
- uvažavanje različitosti
- partnerstvo.

Usluge Gradske knjižnice Otok:

- davanje na korištenje knjižnične građe u svojim prostorima
- posuđivanje građe izvan Knjižnice

- obavljanje međuknjižnične posudbe
- pružanje, unaprjeđivanje i razvijanje informacijskih usluga
- pružanje reprografskih usluga na osnovi svojih zbirki
- pružanje drugih kulturnih i edukacijskih usluga u skladu sa svojom misijom
- omogućavanje korištenja svojih prostora za studijski rad, poduku i kulturne priredbe i sl.
- osiguravanje prijateljskog radnog okružja koje podupire radnu atmosferu u kojoj se uči te individualni i grupni rad
- osiguravanje pristupa određenim programima za podršku i poticanje cjeloživotnog učenja.

Izgradnja knjižničkog fonda dinamičan je proces koji se sastoji od stalnog priljeva nove građe, ali i od stalnog izlučivanja i otpisa (dotrajale, zastarjele i uništene građe). Nabava nove građe, kao i otpis građe, nije proizvoljan čin, nego se temelji na stručnim procjenama, a u skladu s važećim zakonima i propisima (Standard za narodne knjižnice u RH (NN 103/2021), Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 27/2023)). Nabavna politika Gradske knjižnice Otok u skladu je s preporukama UNESCO-ovog Manifesta za narodne knjižnice, Kopenhaške deklaracije o važnosti narodnih knjižnica u informacijskom društvu, IFLA-inih i UNESCO-ovih smjernica za razvoj službi i usluga u narodnim knjižnicama, izjave IFLA-ine Komisije za slobodu izražavanja i slobodan pristup informacijama Knjižnice i intelektualna sloboda te Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN 17/2019) i Standarda za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (NN 103/2021).

Svrha smjernica za nabavu knjižnične građe pomoć je knjižničarima:

- pri nabavi
- pri smještaju
- pri čuvanju i zaštiti
- pri izlučivanju i otpisu.

Načela pri izgradnji zbirke:

- odražavanje općeg prepoznatljivog informacijskog, obrazovnog, medijskog i kulturnog središta
- potpomaganje komunikacijskog i društvenog razvoja zajednice
- omogućavanje slobode, otvorenosti i dostupnosti zbirke
- kompatibilnost s virtualnim i hibridnim izvorima
- zadovoljavanje potreba studenata i znanstveno-nastavnog osoblja.

Načini nabave građe:

- kupnja
- otkup Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske
- obvezni primjerak

- zamjena
- dar
- vlastita izdanja.

Građa koja se nabavlja:

- građa za odrasle (beletristika, stručna, referentna i znanstvena građa)
- građa za djecu (edukativne i zabavne slikovnice, lektire, priručnici i knjige za mlade)
- igračke i društvene igre
- stripovi
- periodika (novine i časopisi)
- audiovizualna, multimedijalna i elektronička građa (AVME)
- računalne igre
- elektronički izvori u fizičkom obliku (CD-ROM) i pristup online bazama podataka
- digitalizirani sadržaji zavičajne i baštinske tematike iz različitih područja.

Kriteriji za nabavu građe:

- ugled autora i nakladnika
- interes korisnika
- prikladnost formata za korištenje u knjižnici
- prikladnost predmeta, stila, jezika i razine čitanja za ciljane korisnike
- jasnoća, točnost i logičnost predstavljanja
- način obrade teme
- kvaliteta prijevoda
- lektura, korektura
- fizičke karakteristike
- tehnički aspekti
- opremljenost djela bibliografskim podacima, kazalima i predgovorima
- relevantnost za korisnike zajednice
- upoznavanje s ljudskom i društvenom situacijom
- veza s postojećom zbirkom
- pozornost kritičara, recenzenata i javnosti
- financije

- učestalost korištenja zbirke
- relevantnost prema nastavnom i drugim obrazovnim programima.

Izgradnja zbirke prema stvarnim i potencijalnim korisnicima

Osim zbirke za sljedeće skupine korisnika: predškolska djeca, djeca i mladi, studenti, zaposlenici, nezaposleni, socijalno ugroženi slojevi, osobe treće životne dobi (dobna i socijalna struktura), stvaraju se ili pak planiraju stvarati zbirke za sljedeće korisničke skupine: osobe s posebnim potrebama (slijepi i slabovidne osobe, osobe s poteškoćama u govoru i čitanju), nacionalne manjine i dr. Zbirke nastoje odgovoriti na stvarne obrazovne i kulturne potrebe lokalne zajednice, razvijati informacijsku pismenost te promicati čitanje, osobito kod djece i mladih. Također, nastoje se predvidjeti potencijalne potrebe korisnika koje prate društvene i sociološke promjene i razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Kriteriji za nabavu audiovizualne i multimedijske građe

IFLA-ine Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i srodnim ustanovama knjižnicama preporučuju izgradnju zbirke koja treba uključivati izvore na različitim medijima te ih „smatrati nužnom komponentom jedinstvene knjižnične usluge“. Gradska knjižnica Otok nastoji slijediti razvoj suvremenih informacijsko-komunikacijskih tehnologija te stoga pored tradicionalne tiskane građe važan dio zbirke čine i audiovizualna, multimedijška i elektronička građa. Nabava AV građe u Gradskoj knjižnici Otok ovisi o procjeni profila korisnika, što znači da zbirka predstavlja raznolik spektar glazbenih i filmskih izričaja te ukusa i interesa korisnika. Unatoč tome, nastojat će se nabavljati AV građa koja ima neprolaznu umjetničku i obrazovnu vrijednost te nabavu glazbene građe efemerne vrijednosti svesti na što manji broj jedinica knjižnične građe. Isti kriteriji vrijede i za zvučne knjige, s većim naglaskom na nabavu djela obrazovnog karaktera. Multimedijška građa usmjerena je na samoobrazovanje korisnika.

Opći kriteriji

Opći kriteriji na koje treba obratiti pozornost kod vrednovanja AV građe i multimedije:

- potencijalni korisnici
- ugled autora
- životni vijek medija
- cijena medija
- kvaliteta medija
- kompatibilnost
- dostupnost
- sadržaj medija
- vrijednost medija

- prepoznatljivost među korisnicima
- jedinstvenost
- pristup
- standardi.

Kvaliteta sadržaja

Sadržaj mora biti aktualan i ažuriran, zanimljiv i maštovit, dobro predstavljen, vrijedan čitanja, slušanja ili gledanja te primjeren korisnicima kojima je namijenjen.

Kriteriji koji se odnose na sadržaj medija:

- korisnici
- format
- autentičnost
- pouzdanost
- ažuriranost i relevantnost sadržaja
- vrijednost
- privlačnost
- originalnost sadržaja
- vokabular
- objektivnost
- priča
- izvedba
- organizacija
- specijalni dodatci.

„Nabava građe u digitalnom obliku provodi se u skladu sa zadaćama određene vrste knjižnice i obvezama definiranim odredbama Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, pravilnika kojim se uređuje obvezni primjerak te smjernicama za izgradnju digitalnih zbirki koje predlaže Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, a usvaja Hrvatsko knjižnično vijeće.“³

Digitalna zbirka Gradske knjižnice Otok ima ulogu osiguravanja dostupnosti, predstavljanja i zaštite lokalne i nacionalne kulturne i znanstvene baštine u digitalnom obliku te čini značajan izvor informacija za istraživanje zavičajnosti i lokalne povijesti, za obrazovni proces i poticanje čitanja.

³ Standard za digitalne knjižnice. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1836.html

Fond Gradske knjižnice Otok

Fond Gradske knjižnice Otok obuhvaća svu knjižničnu građu za djecu, mlade i odrasle, a formira se na osnovi Standarda za narodne knjižnice u RH, prema profilu i zahtjevima korisnika, postojećih i potencijalnih. Prema Standardu za narodne knjižnice u RH, knjižni fond treba sadržavati:

- 55 % beletristike (lijepa književnosti)
- 45 % stručne, znanstvene i popularno-znanstvene literature
 - od toga najmanje 1 % referentne građe.

U odnosu na dobnu strukturu korisnika, ukupan fond narodne knjižnice treba sadržavati najmanje 25 % knjižne građe za djecu i mlade. Gradska knjižnica Otok nastoji zadovoljiti zahtjeve društvene zajednice, odnosno korisnika:

- za tradicionalnom knjižničnom građom (stručnom i beletristikom)
- za pristupom novim informacijama kao i novim informacijskim tehnologijama
- za neknjižnom građom (audiovizualnom i elektroničkom građom, igračkama...)
- za osiguravanjem dostupnosti građi i informacijama svim korisnicima
- za sustavnom izgradnjom zavičajne zbirke
- za doprinosom izgradnji knjižničarske struke
- za popularizacijom čitanja, s posebnim osvrtom na hrvatsku književnost.

Iz fonda Gradske knjižnice Otok kao posebni odjeli i zbirke izdvojeni su:

1. Audiovizualna zbirka

Audiovizualna zbirka Gradske knjižnice Otok osnovana je kao zasebna zbirka audio, audiovizualne i elektroničke građe koja se korisnicima daje na korištenje izvan Knjižnice i u Knjižnici. Nabavom kvalitetne audio i audiovizualne te srodne građe Knjižnica će posebnu pozornost posvećivati izgradnji i njegovanju kvalitetne glazbene, filmske i ostalih medijskih kultura.

2. Referentna zbirka

Referentna zbirka (prema Standardu 1 % ukupnog fonda stručne, znanstvene i popularno-znanstvene građe). Za Referentnu se zbirku nabavlja: rječnici, enciklopedije, atlasi, priručnici, bibliografije, leksikoni.

3. Zavičajna zbirka

Zavičajna zbirka sustavno je prikupljena, obrađena i kao zasebna vrijednost organizirana kolekcija unutar knjižnice koja predstavlja građu za povijesni razvoj materijalne i duhovne kulture nekog područja.

Zavičajna zbirka Gradske knjižnice Otok prikuplja:

- publikacije objavljene na području grada Otoka

- publikacije autora koji su rođeni ili su duže vrijeme djelovali na području grada Otoka, a objavljene su bilo gdje

- sve što je objavljeno o gradu Otoku, o njegovu stanovništvu ili o pojedincima, bez obzira na mjesto objavljivanja

- službene publikacije lokalne samouprave.

Vrednovanje knjižničkog fonda

Vrednovanje knjižničkog fonda važan je dio nabavne politike knjižnice. Njime se nastoji poboljšati nabavu i ispraviti nedostatke postojećih zbirki.

Kriteriji su vrednovanja fonda:

- iskoristivost
- kvaliteta
- dostupnost
- relevantnost
- količina.

Izlučivanje i otpis građe

Iz knjižničkog fonda redovito se izlučuje i otpisuje:

- dotrajala građa (fizički kriterij)
- zastarjela građa:
 - prekobrojni primjerci
 - neaktualna građa (sadržajno zastarjela) o nepotpuni/prekinuti nizovi
- uništena građa (izgubljena (nema na polici) i nevrćena građa).

Otpis i izlučivanje knjižnične građe redovito se obavlja prema Pravilniku o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 27/2023-452).

Pristup građi

Sva knjižnična građa dostupna je svim korisnicima. Osoblje Gradske knjižnice Otok osigurava pomoć korisnicima pri izboru i traženju potrebne građe. Knjižnica sudjeluje u međuknjižničkoj posudbi kako bi osigurala građu koja fizički nije dostupna u samoj Knjižnici. Pristupom internetu osigurava se dostupnost elektroničkih izvora te se omogućuje pristup određenim online bazama podataka.

Zadaća je Smjernica za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom Gradske knjižnice Otok kroz plansku i sustavnu nabavu, sukladnu procjeni o vrijednosti građe i korisničkim zahtjevima, osigurati:

- ponudu aktualnih tema i naslova

- sadržaje i usluge za cjeloživotno učenje i stjecanje informacijske pismenosti
- građu za znanstvenoistraživačke, nastavne i obrazovne potrebe studenata i znanstveno-nastavnog osoblja.

Ovim se Smjericama potvrđuje da Gradska knjižnica Otok nabavlja građu iz svih područja, bez obzira na vjersku, političku, seksualnu ili drugu tematiku.

Izgradnja knjižničnog fonda temelji se na stručnim načelima, načelu intelektualne slobode i prava jednakog pristupa informacijama za sve. Smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom revidiraju se svakih pet godina (prema potrebi i ranije), a trebaju biti objavljene na mrežnom mjestu Knjižnice, prema Standardu za narodne knjižnice u RH.